ΝΕΟΙ ΣΤΑΘΜΟΙ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΧΡΟΝΟΣ 1 — ΤΕΥΧΟΣ 5— ΑΘΗΝΑ 20 Μαρτίου 1947 — Γραφεία Θεμιστοκλέους 11 — Τιμή φύλλου Δραχ. 500.—
ΔΙΕΥΘΥΝΤΕΣ Γ. Μ. ΠΟΛΙΤΑΡΧΗΣ—ΣΤΑΥΡΟΣ ΤΣΑΚΙΡΗΣ

ΧΑΡΙΣΜΕΝΟ ΣΤΗ ΜΕΓΑΛΗ ΕΠΕΤΕΙΟ

Η ΣΠΑΘΑ ΤΟΥ 21

Του Γ. Μ. ΠΟΛΙΤΑΡΧΗ

Κάθε χρόνο αυτές τις μέρες μου λέει την ιστορία της. Όλον τον άλλον καιρό μένει κολητή στον τοίχο, ιστορικό κειμήλιο ηρωικής γενιάς, που περνάει απο παιδί σ' εγγόνι σαν ένα κομμάτι ζωντανής Δόξας.

Κι αυτές τις μέρες, γιγάντια η Σπάθα του 21 κατεβαίνει απο τη θέση της, ορθώνετ' εμπρός μου κι αρχινάει:

— Γυμνό ατσάλι ήμουν κι ο προπάπος σου μ' έτριβε στο βράχο τραγουδώντας:

Καλύτερα μιάς ώρας
ελεύθερη ζωή
Παρά σαράντα χρόνια
σκαβιά και φυλακή...

Και πήρα το σχήμα που με βλέπεις. Μαζί-του στάθηκα και στο πλευρό του άκουσα χίλιες φορές το «καλό μολύβι», την ευχή που έδινε ο ένας αντριωμένος στον άλλο γιά να μην πέσουν στα χέρια τα εχθρικά ζωντανοί. Και κατηφόριζε ο προπάπος-σου και κατηφόριζα κι εγώ και κυλούσαν τα χρόνια. Μαζί-του εκρυφάκουσα τα μυστικά τα λόγια που σφύριζε στ'αυτί-του ο πρωτομάρτυρας ο Ρήγας και τα συνενοήματα που ένωσαν το Σκουφά και τον Τσακάλωφ και τον Ξάνθο, σαν ίδρυσαν τη «Φιλική Εταιρεία» κι οι δυό-μας στις οκέλες και στα κατώγια και στις σπηλιές, μερόνυχτα μείναμε και κατηχούσαμε τα πλήθη για τη Μεγάλη μέρα της Λευτεριάς και μπήκαμε σε μάχες κι είδαμε δίπλα μας να πέφτουνε τ' αδέρφια μας νεκρά και να σμίγει το αίμα-τους με το εχθρικό το αίμα.

Πήγαμε με τον ανδρείο Υψηλάντη στο Ιάσιο κι υψώσαμε της λευτεριάς μας, της λευτεριάς-σας το λάβαρο. Για μας όλοι οι σκλάβοι ήταν αδέρφια. Κι ανακατώθηκα με τα παιδιά τ'αμούστακα, τους Ιερολοχίτες και ματώθηκα και παρα λίγο να χαθώ. Μα ήταν άσβηστη η φλόγα στην καρδιά-μου, στην καρδιά-μας. Μπορούσε να κλονίσει το κόκκινο αίμα την πίστη μου; Κατέβηκα και πάλι στην Ελλάδα. Άκουσα τον Παπαφλέσσα ν' ανταριάζει τις ανθρώπινες ψυχές με τα πύρινά του λόγια κι είδα το πλήθος που παρά τησε τα σκλαβωμένα της δουλειάς-του σύνεργα και μας ακολούθησε και γιγαντώσαμε, Μανιάτες, Κρητικοί, Σουλιώτες, Μωραΐτες, όλοι οι Έλληνες τις φάλαγγες του Νικηταρά και του Κολοκοτρώνη και άκουσα την πρώτη δοξολογία για τη λευτεριά μας. Γονάτισα κάτω απο τη σημαία της Επανάστασης και φίλησα το ευλογημένο χέρι του Γερμανού του επισκόπου μας στο μοναστήρι της άγιας Λαύρας. Κρυφοκοιτούσα χαρούμενη μέσα απο το θηκάρι μου τους πρόκριτους της Πάτρας που στήναν στην πλατεία-τους τη σημαία μας κι άκουσα απο μύρια στόματα «Ελευθερία ή Θάνατος». Με πίκρανε το άγγελμα για τις σφαγές της Πόλης κι ήρθαν στ' αυτιά μου τ' άγια λόγια «Ο θάνατος-μας νέα ζωή θα δώσει στον Ιερό Αγώνα». Κι όλη η πίκρα μου ένα μίσος έγινε, μίσος για τη σκλαβιά μου, για τη σκλαβιά-σας. Και χύθηκα με τον Κολοκοτρώνη και τον Νικηταρά και τον Μαυρομιχάλη και το Θανάση Διάκο και τον Ανδρούτσο και πέταξα στις θάλασσες και βοήθησα τον ναύαρχο Μιαούλη να διώξη τον πελώριο στόλο με λίγα χαρτοκάραβα και βοήθησα, βοήθησε ο προπάπος σου τον ηρωικό Κανάρη στο κάψιμο της ναυαρχίδας. Κι έκανα κι άλλα κατορθώματα εγώ στα χέρια του προπάπου σου, για να σου δώσω μιάν Ελλάδα. Κι είδα τους όμορφους φιλέλληνες να παρατούν τις ήσυχες πατρίδες-τους, να έρχονται στην ανταριασμένη Ελλάδα και να σκοτώνονται τραγουδώντας:

Κι αν είναι να πεθάνουμε για την Ελλάδα
Θεία είναι η δάφνη
Μιά φορά κανείς πεθαίνει.

Κι όταν πιά πέρα για πέρα στη λεύτερη γης άκουσα

Απ' τά κόκκαλα βγαλμένη,
των Ελλήνων τα ιερά
και σαν πρώτ' αντριωμένη,
χαίρε, ω χαίρε, Ελευθεριά...

ησύχασα και κάθησα να ξεκουραστώ. Πές-μου, λοιπόν, ποιά είναι τα δικά σας τα μεγάλα;

— Φοβάμαι να σου ιστορίσω τα δικά-μας τα μεγάλα.

Η Σπάθα στάθηκε και με κοίταζε ώρα πολλή. Εγώ έσκυψα το κεφάλι ντροπιασμένος Μα όταν κίνησε να φύγει, ν' ανέβει στον τοίχο της και να ξανακοιμηθεί γιά ένα χρόνο ως αυτές τις

ΣΤΟ ΜΠΛΟΚ 15

Του ΠΥΡΡΟΥ ΒΑΡΔΗ

Οι ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟΙ κρατούμενοι στο θάλαμο 11 του μπλόκ 15 είχαν πάνω απο τρείς μήνες στην απομόνωση και η εξάντλησή τους είχε κάνει να μένουν σχεδόν ακίνητοι στις θέσεις-τους. Μερικοί δέ μπορούσαν να περπατήσουν ούτε μέχρι το καζάνι που ήταν μάκριά δέκα μέτρα να πάρουν το συσσίτιό τους. Μιά μέρα ένας τραπεζιτικός υπάλληλος—Τζώρτζη τον ελέγανε—εκεί που πάσκιζε να πάρει γρήγορα το πιάτο-του για να μή δεχτεί στο κουρεμένο κεφάλι-του τις βουρδουλιές του δεσμοφύλακα που παράστεκε δίπλα, έπεσε κάτω λιπόθυμος. Αλλά τα όργανα των SS δέ συγκινούνται απο κάτι τέτοια πράγματα. Στην προσπάθεια των άλλων να τον σηκώσουν όρμησε ο σκοπός πάνω με το βούρδουλα και χτυπούσε αδιάκριτα. Έναν μονάχα επέτρεψε να τον πιάσει απο τη μέση και να τον σύρει στο θάλαμο.

Σα συνήρθε ο Τζώρτζης λίγο νερό ζήτησε τίποτ' άλλο.

— Νεράκι—είπε—πεθαίνω. . .

Πού να βρεθεί όμως λίγο νερό; Ήταν μεγάλη Πέμπτη και νερό είχαμε να πιούμε απο την Κυριακή. Συνέχεια τις άλλες μέρες μας έδιναν αλατισμένα σκουμπριά. Καποτε μάλιστα ένα παιδί πλήρωσε μιά γουλιά νερό που κι αυτή δέν πρόφτασε καλά να την καταπιεί με τη ζωή-του.

Γυρίζαμε τότε απο το «σπατσίρεν» (περίπατο). Τα σωθικά-μας φλόγιζαν απο τ' αλάτι και την κάψα. Κι όπως το νέο παιδί που είχε ξεραθεί ο λαιμός-του ήταν ακόμα άμαθο στα μαρτύρια της απομόνωσης του Χαϊδαριού, μόλις είδε τον προδότη, που τον είχαν οι Ναζίδες εκεί για θελήματα, να κρατά στα χέρια-του ένα δοχείο γεμάτο νερό, τραβήχτηκε απ' αυτό σα μαγνήτης, τόπιασε στα χέρια του κι έχωσε με μανία τη μούρη-του μέσα. Εκείνος το εμπόδιζε και τραβούσε, φωνάζοντας. τον τενεκέ, αλλ η δύναμη του σκελετωμένου παιδιού ήταν τέτοια, που δέν κυβερνιένταν πιά απο το λογικό αλλά απο την ανάγκη του ίδιου του οργανισμού. Τη στιγμή υτή ακριβώς ένας σκοπός που παρακολουθούσε δίπλα, έβγαλε το πιστόλι-του αφίνοντας μιά αηδιαστική γκριμάτσα σα να τον πείραζε το φαινόμενο κάι τ' άδειασε στο κεφάλι του.

Που να βρεθεί λοιπόν κάτω απο τέτοιες συνθήκες νερό για τον Τζώρτζη; Ο Μπήλιος,ένας λεβέντης απο το Μεσολόγγι, γεωπόνος της Εταιρείας Λιπασμάτων, που σε τέτοιες στιγμές ήταν πρόθυμος να κόψει απ' τον εαυτό-του γιά να βοηθήσει τους άλλους, προσφέρθηκε, αψηφώντας κάθε κίνδυνο. να χτυπήσει την πόρτα

— Νούμερο έλφ! (Νούμερο έντεκα, του θάλαμου). Μιά σταλιά νερό. παρακαλούμε. πεθαίνει κάποιος. . .

— Να πεθάνετε όλοι!

Ακούστηκε σαδιστικά απ' έξω η φωνή του προδότη.

Δεύτερη κουβέντα δέν είχε. Μετά ακολουθούσε ο Γερμανός με το βούρδουλα ή το πιστόλι.

Απογοητευμένος ο Μπήλιος, έτρεξε τότε στη θέση του, πήρε ένα τενεκεδάκι απο κείνα που έχουν μέσα εγγλέζικα τσιγάρα και όπου είχε κρατήσει το μεσημεριανό-του φασουλόζουμο για να ξεγελιέται το απόγευμα και τράβηξε ίσα στο Τζώρτζη.

— Νά— του λέει— ρούφηξε λίγο να ξεκολλήσεις το λαρύγγι-σου.

Αλλά την ώρα που ο Τζώρτζης προσπαθούσε να στηριχθεί στους αγκώνες των χεριών του ακούστηκε να ξεκλειδώνε η πόρτα του θαλάμου.

Σηκωθήκαμε όλοι πάνω και προσπαθούσαμε να κρατηθούμε προσοχή. Τον Τζώρτζη τον έπιασαν κι' αυτόν απο τη μασχάλη και τον βαστούσαν εκεί στη μέση.

Ηταν ο διοικητής του στρατόπεδου. Κρατούσε στα χέρια-του έναν κατάλογο που όταν άρχισε να τον διαβάζει ξεχωρίσαμε τα γνωστά τούτα ονόματα του θαλάμου μας.

— Ψαλλίδας, Μπήλιος, Λαγογιάννης, Τζώρτζης. . .

— Θα με σκοτώσουνε και δέ θά χω χορτάσει το ψωμί... — λέει αναστενάζοντας μολις έφυγαν ο Τζώρτζης κι έπεσε πάλι στο πατάρι.

— Τους άτιμους!.. ψιθύρισε ο ψαλλίδας, ένας τρογιοδρομικός απο την Καλλιθέα.

— Αδύνατο!— πετάχτηκε κάποιος που είχε καιρό στην απομόνωση.— Ποτέ μέχρι σήμερα δέν πήραν απόγευμα για εκτέλεση. Ίσως να είναι για μεταφορά.

Αλλά σε λίγο άνοιξε πάλι η πόρτα και μπήκε ο σκοπός.

— Ψαλλίντας, κόμ!..—φώναξε.

Μας πήραν τον Ψαλλίδα. Απο την κλειδαριά της πόρτας που κοιτάξαμε είδαμε να τον πάνε στο πάνω πατωμα. Αυτό μας έβαλε σε χίλιες υποψίες. Αν ήταν για εκτέλεση γιατί να τον πάνε κεί; Γιατί τάχα δέν πήραν και τους άλλους; Κάποια αλλαγή φαίνεται θα ετοίμαζαν στο στρατόπεδο. Έπρεπε όλη τη νύχτα να είμαστε επιφυλακή..

Την άλλη μέρα ξημερώματα μεγάλης Παρασκευής,έξω απ'το μπλόκ 15 είχαν σταματήσει δυό κλούβες κι η ρεμούλκα της φρουράς συνοδείας. Αμέσως ανέβασαν 49 ομήρους απο το στρατόπεδο και σε λίγο κατέβασαν και τον Ψαλλίδα απο πάνω. Εκεί μπροστά στο προαυλιο της απομόνωσης τους δόθηκε η διαταγή να βγάλουν τα ρούχα-τους όπως γίνονταν πρίν απο κάθε εκτέλεση. Σα να ετοιμάζονταν για το στάδιο όλοι-τους, γδύθηκαν και με το χαμόγελο των σκλάβων που ξέρουν γιατί πεθαίνουν, πήδηξαν σα ζαρκάδια στις κλούβες και σε λίγο το στρατόπεδο αντήχησε.

Έχε γειά καημένε κόσμε,
Έχε γειά γλυκειά ζωή...

Μόλις έφυγαν τ' αυτοκίνητα κρατηθηκε ενός λεπτού σιγή στο θαλαμο 11 και σιγά, πολύ σιγά «τα χείλια μόνο παίζοντας τα μάτια-μας μιλωντας» ήχησ' εκεί σε μιά γωνιά.

Σε γνωρίζω απο την κόψη. . .

Τα πράγματα έδωσαν κάπως ελπίδες στο Λαγογιάννη, το Τζώρτζη, και τον Μπήλιο που μείνανε πίσω. Μα αυτό έγινε ίσως για να κάνουν το μνημόσυνο των άλλων πενηντα και να μπορούν όταν πάνε να τους βρούν, να τους πούν «Δέ μας ξεχνούν!» Γιατί τή δεύτερη μέρα τού Πάσχα ήρθαν πάλι τα μαύρα αυτοκίνητα κι ο διοικητής με τον κατάλογο. Τα ίδια ονόματά ακούστηκατ πάλι πρωί πρωί ανάμεσα σε άλλα πενήντα.

— Λαγογιάννης, Μπήλιος, Τζώρτζης. . .

— Γειά-σας παιδιά.

— Δε σας ξεχνούμε!

Και το στρατόπεδο αντήχησε ξανά.

. . . Και οι Έλληνες δέ ζούνε
δίχως την ελευτεριά. . .

μέρες τις μεγάλες, τις ιστορικές την σταμάτησα.

— Έχω, φώναξα. Εχουμε κι εμείς τα δικά μας τα μεγάλα. Θυσιες δέ νιαστήκαμε για την Ελλάδα. Μου την παράδοσες ελεύθερη κι ελεύθερη θέλησα να σου την ιστορίσω και για χατήρι-της βάλαμε τα στήθια-μας κι αντισταθήκαμε στο βάρβαρο καταχτητή και πετάξαμε στις χιονισμένες κορυφές της Αρβανιτιάς και κομπολόι της χαρίζαμε τις νίκες, και θα φτάναμε μακριά πολύ μακριά, για να τιμωρήσουμε τον οχτρό που ζήταγε τη γή μας. Αλλά μας πρόδωσαν. Κι ήρθαμε με ματωμένα στήθια και κομμένα χέρια και πόδια και σφαλιχτά μάτια, όμως δέν πεθάναμε για την Ελλάδα. Μα άκου, Σπάθα του προπάπου μου, σκύψε στ' αυτί να σου μιλήσω. Εδώ την καινούρια δόξα μας την μίσησαν οι δυνατοί. Και ρίξανε τους ήρωες της στις φυλακές να πεθάνουν. Όμως εμείς δέ δειλιάσαμε. Δέσαμε τις πληγές, αρπάξαμε το τουφέκι και διώξαμε μακριά απ' τα βουνά μας και τις πολιτείες τρείς καταχτητές τους Ιταλούς, τους Γερμανούς και τους Βουλγάρους και στήσαμε πάλι τη σημαία μας στ' άγια χώματα. Κι άλλα πολλά κάμαμε για την Ελλάδα. Μα τώρα. . .

Σταμάτησα και είδα τη Σπάθα να ξεμακραίνει σργά και να κολλάει πάλι στον τοίχο, όπως ήταν πρίν μου μιλήσει

Έμεινα σκεφτικός. Η φαντασία μου φτερούγησε πέρα στα μεγάλα χρόνια — κοντινά κοι μακρινά που τα στεφάνωνε η Δόξα κι ύστερα έφερα στο νου-μου τα μεγάλα χρόνια που έρχονται και είναι για την Ελλάδα. . .

ΛΕΥΚΑΔΑ

Ω ΦΙΛΤΑΤΗ ΠΑΤΡΙΣ,
Ω ΘΑΥΜΑΣΙΑ ΝΗΣΟΣ...
Α. ΚΑΛΒΟΣ

Λευκάδα, που στην άγρια ακτή κύματα,αφρούς και μύρα
το πέλαο σου σκορπά
χρυσάφια δύσες, κρίνα αυγές, μαρμαρυγές πλημμύρα,
του ήλιου θησαυρισμοί, βάθη γλαυκά...

Μ' αγέρα και νερό ύφαντό στα πόδια σου ζουνάρι
και στην κορφή σου νέφος χαρωπό.
Φρίσσει το δάσο σύθαμνο που τ' αλυχτάει ζαγάρι
κι εγώ—η καρδιά μου—ν' αλυχτώ, να σε ζητώ.

Μακριά σου αλήτης να πατώ μόνος τους κούφιους [δρόμους
μ' αμολυμένα τα μαλλιά στους ουρανούς.
Ζητάει το χέρι ν' ακουμπάει σ' αγαπημένους ώμους,
γι' αγαπημένα γόνατα δίψασε ο νους.

Τόσο πολύ δεν τέντωσε χαμίνι πεινασμένο
το μούτρο στου ψωμιού τη φρέσκια οσμή,
τόσο πολύ δε μέθυσα σε κόρφο αγαπημένο
όσο στη θύμηση σου τη σφοδρή...

Την π' αγαπώ θημητικό γλυκύ κρατώ, στο στόμα
γαρούφαλλο ζεστό.
Μα εσέ, ωςσε ζώνει ο πλόκαμος του ζόφου, σκλάβο χώμα
πως θέλεις να στο πω;

Δεξόζερβα μου νιώθω εσέ, γύρω μου εσέ, Λευκάδα
κι άς είμαι εδώ. Γιατί,
που είμ' εγώ κι ο αγώνας μου κι εσύ σαι κι όλη η Ελλάδα
που λαχανιάζει εντός μου όλη, είσαι συ!

Μα πριν σε λούσει γαλανό χαλάζι η λευτεριά σου.
λίγο άσε με να ιδώ
μ' ονείρων διαμαντόσκονη αχνισμένο τ' όραμα σου
μάνα μου, ως νάρθω να σε βρω.

Νάρθω καιμές στους κόρφους σου να μπω βυζασταρούδι
να ξαναγεννηθώ,
να με ποτίσεις αψιθιά και μέλι, σάν τ' αρκούδι,
στου θείου σκοπού σου νάμπω το χορό.

Στο μέτωπο μου μελιχροί κισσοί και κληματσίδες
—βοτρύδια να κρεμώ
μες στα τρεχάτα τα νερά, γυμνόποδο όπως μ' είδες
κάρδαμα τότε να κορφολογώ.

Γαβάθα με ζεστό φαΐ, των σπλάχνων μου ευωχία,
σκαφτιάς στα γόνατα μου αν ακουμπώ,
το αίμα, τη λάσπη, τους χυμούς σε μια άφθαρτην ουσία
να τα μεταμορφώσω εγώ μπορώ.

Πατρίδα μου στα ντρέτα σου τα κυπαρίσσια οι ήλιοι
φωτοκλωστές τυλίγουν— ωσαννά!...
καθώς στ' αδράχτι της γιαγιάς με το βαρύ σφοντήλι
στριφογυρνάει του λιναριού η χρυσή κλωνά.

Νέοι και κοπέλλες—της δουλειάς φτερά—και πάνε πέρα
το κάρο ν' ακλουθάει τραγουδιστά.
Η δάφνη τρέμει: μουσικόν, κόμπο τον κόμπο, αέρα
κερνά κι ο τρελλοκότσυφας σφυρά.

Σύναυγα οι γαύροι κόκκοροι τον ήλιο να μηνάνε
κι εγώ ν' αρπώ τ' αλέτρι του ζευγά—α —
κι εγώ κι οι σπόροι μου να βρουν δρόμο κρυφό να πάνε
στην άνοιξη μ' αυτήν την αυλακιά.

Ο άνεμος μες στα φρύγανα φυσάει και μες στ' αμπέλια
κι εγώ του τιναχτή τη βέργα αρπώ
να γαργαλίσω την ελιά, κι αυτή στρώμα τα γέλια
μου ρίχνει—χρυσοπράσινον καρπό.

Βεργολιγάει τ' ανάστημα των κοριτσιών στο θέρο
κι εγώ ως τσιγγάνος πια διαβατικός
την κάθιδρη όψη αντικρυστή στον ουρανό προσφέρω
να πιώ από τσότρα ανάστροφη κρασί, ομορφιά και φώς.

Κι όπως θα κλείω τα βλέφαρα κι άλλο δεν ξεχωρίζω
από να χάος ρόδινο τρελλό,
κύματα γέλια γύρω μου με παίρνουν και σαστίζω
γλυκά μέσα στο χάος μη διαλυθώ.

Ο τρύγος μπαίνει.Ο τράγος μου φταρνίζεται που ελύθη.
Μελώσαν τα τσαμπιά,
κι ως λάμπουν με των κοριτσιών να συγκριθούν τα στήθη
σαν έρωτας η μέλισσα τρελλός τα τριγυρνά.

Πατρίδα μου, που οι βράχοι σου τεντώνονται υδαρμένοι
σα γρόθοι σκεφτικοί
πάνω απ' τους καματιάρηδες τους λόφους σου στημένοι
κι από την ιδροφαγα απάνω γη.

Δεν είναι κόπος μάταιος ν' ανοίξω στα πλευρά σου
το χώμα σου το ζωντανό:
Φλέβα ζεστή της άχραντης θα τίναζε καρδιάς σου
μαζί με το χυμό και τον παλμό.

Και να πηγαίνω στο άσκοπο της αρετής πιωμένος
του πρώτου νου—μεθύσι πρώτο—φως
κι αντίκρυ μου μ' αγράμπελη τράγος στεφανωμένος
να μου φανεί στο ξέφωτο αδερφός.

Μούλα ξανθή να καβαλώ μόνος κάτω απ' την πούλια
κι αλλοπαρμένος νάμαι έτσι πολύ,
που να θαρρώ πως καβαλώ του λόφου τα καπούλια.
και πάμε ονειροτάξιδοι μαζί.

Και να μην έχω πιότερη σκέψη και νου παρ' όσο
μονάχα θα μ' αρκεί
το νέο τονόημα της ζωής που βρήκα ν' απιθώσω
σε μιά σου κώχη που έν' αηδόνι κελαηδεί.

Κι αν ερημίτης ζυγιαστώ στον εγκρεμό σου επάνω
στα βράχια του Αη Λιά,
ξέρω που τα κοράκια σου ψωμί να μην πεθάνω
θα φέρουν μου στα ράμφη τους πιστά.

Κι ως θα με παίρνει σύγνεφο χρυσόν ο ήλιος στο άρμα
να μ' αυλώσει στην ευδία τ' ουρανού,
των στίχων μου το θησαυρό γω θα σκορπώ—ένα χάρμα
στους λόφους σου αστρα και ροδόφυλλα του νου.

Μακεδονία, 1943 ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΓΡΗΓΟΡΗΣ

Ο ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ ΚΑΙ Ο ΡΕΑΛΙΣΜΟΣ

Μελέτη του ΣΤΑΥΡΟΥ ΤΣΑΚΙΡΗ

ΣΤΑ 1937 παραθερίζοντας σ'ένα βουνό (αναγκαστικά) — τότε στην Αθήνα αντηχούσαν οι κραυγές για τη δημιουργία του «τρίτου ελληνικού πολιτισμού» — απομονωμένος ανάμεσα στα αγέραστα έλατα, είχα για συντροφιά μερικά βιβλία. Μέσα σ' αυτά ήταν και πέντε τόμοι του Παπαδιαμάντη. Μέχρι τότε ο πεζογράφος μαςγια μένα ήταν ένα όνομα όπως τόσα άλλα μέσα στη νεοελληνική λογοτεχνία. Μάλιστα, μπορώ να το πω καθαρά, η γλωσσική του ιδιορρυθμία, κι ο δικός μου γλωσσικός φανατισμός στάθηκαν τα εμπόδια για να εχτιμήσω και ν' αγαπήσω το γέρο που μας χάρισε η Σκίαθο.

Η πρώτη εντύπωση από το διάβασμα δεν ήταν και ενθουσιαστική. Αλλά όσο προχωρούσα στο διάβασμα, τόσο μεγάλωνε ο θαυμασμός μου. Βρέθηκα μπροστά σε μιά καταπληκτικά δυνατή φυσιογνωμία. Από τότε πίστεψα πως ο Παπαδιαμάντης είναι ένας μεγάλος, ο μοναδικός μας πεζογράφος, που ταίρι του άλλο δεν έχει μέχρι σήμερα να δείξει η λογοτεχνία μας, σαράντα χρόνια μετά το θάνατο του.

Μα πιό είναι εκείνο το στοιχείο που δίνει αυτή την τόσο ζηλευτή θέση; Ο ρεαλισμός του. Ο Παπαδιαμάντης βρίσκεται σε διάσταση με το κοινωνικό του περιβάλλον. Αυτή η τοποθέτηση του δίνει μια προνομιούχα θέση για ν' αντικρύσει και ζωντανέψει με την Τέχνη του την κοινωνία της εποχής του. Σα δυσαρεστημένος κι' αγαναχτησμένος, είναι φυσικό, ν' αποδώσει με ρεαλιστικό τρόπο τις εκδηλώσεις του καιρου του. Εδώ βρίσκεται το μεγάλο μυστικό της επιτυχίας του. Η ρεαλιστική αναπαρασταση είναι βασική προϋπόθεση για ένα συγγραφέα, αυτή θα του εξασφαλίσει την επιτυχία. Όχι πως θέλουμε να είναι ο κόσμος, αλλά αυτός που είναι. Μα έκανε και κάτι άλλο ο Παπαδιαμάντης: δεν έκοψε το σύνδεσμο του με το Λαό, έζησε μαζί του, πόνεσε και τον ζωντάνεψε με την Τέχνη του μ' απαράμιλλη δύναμη. Πρώτος ο Βλάσης Γαβριηλίδης παρατήρησε αυτή την αρετή του Παπαδιαμάντη: «Το αίσθημα του Λαϊκισμού πάλλει εν αυτώ» («Ακρόπολις» 1892). Αργότερα, ένας φωτισμένος κριτικός θα γράψει— ο γέρος είναι πεθαμένος— «μας δίνεται (με το έργο του) ένα επιβλητικό μνημείο του πιό γνήσιου ρεαλισμού» (Κ. Χατζόπουλος).

Αν θέλουμε να κατανοήσουμε σωστά το έργο και την προσωπικότητα του Παπαδιαμάντη πρέπει να ξεκινήσουμε από τις κοινωνικές σχέσεις που μέσα σ' αυτές αναπτύχθηκε το ταλέντο του.

Τα προβλήματα που παρουσιάζει το έργο του Παπαδιαμάντη είναι πολλά. Περιμένει ένα κριτικό αισθητικό και φιλολογικό να το αναλύσει και να τοποθετήσει σωστά. Θα προσπαθήσουμε, μέσα στα όρια μιάς σύντομης μελέτης να φωτίσουμε το πρόβλημα του Παπαδιαμάντη δίχως να τον ξεκαρφώσουμε από την εποχή του. Πρώτα θα ρίξουμε μιά ματιά στην παιδική του ζωή, θα τον παρακολουθήσουμε στις πρώτες του προσπάθειες στήν Αθήνα, θα σχολιάσουμε τις περιπέτειες και τις αγωνίες που αντιμετωπίζει ένας χαραχτήρας, σαν το δικό του, μέσα στη ρευστή κοινωνία του 1885. Και ύστερα θά δούμε πως υποδέχτηκαν αυτόν τον ασυμβίβαστο και πτωχαλαζώνα και τελευταία θα προσπαθήσουμε να εξετάσουμε το δημιουργικό του έργο. Ακόμα θα δούμε πως οι σύγχρονοι του είδαν το έργο του και γιατι δεν αξιώθηκε ένας τόσο μεγάλος συγραφέας να τυπώσει ούτε ένα βιβλίο.

Για βασική μας αρχή θα έχουμε να δούμε τον Παπαδιαμάντο απο τις σχέσεις του μέσα στην κοινωνία που δημιουργήθηκε το ταλέντο του. Ένα τέτοιο αντίκρυσμα θα μας βοηθήσει πολύ στην καλήτερη κατάνόηση και τοποθέτηση του Παπαδιαμάντη. Για την ώρα παραμένει ο πεζογράφος που έχει βαθειές ρίζες μέσα στη λαική ψυχή και δυνατή ενάργεια τα βάσανα, τις χαρές και τους καημούς του Λαού μας. Ο Παπαδιαμάντης ήξερε καλά, εκείνο πσυ είχε πεί ένας συνάδελφος του· «Δεν πρέπει κανείς να γράφει ανιερά, το βιβλίο πρέπει να συγκλονίζει» (Γκόρκη). Ποιός άλλος πεζογράφος μας αντέχει να κριθεί με τέτοια προυπόθεση;

II

ΓΕΝΝΗΘΗΚΕ στα 1851 στη Σκίαθο. Η φύση στο νησί είνε μαγεφτική και πλούσια, η κοινωνική όμως κατάσταση είναι καθυστερημένη. Το κοινωνικό και φυσικό περιβάλλον του νησιού του χαρίζει τίς πρώτες δυνατές συγκινήσεις. Γυρίζει παίζοντας στα ρέματα, στις ακρογιαλιές και στα παρεκκλήσια. Το επάγγελμα του πατέρα του, γίνεται αφορμή που ο εσωτερικός του κόσμος αποχτάει μιά δυνατή ροπή στη μυστικοπάθεια, περισσότερο από όλα τ' άλλα παιδιά της ηλικίας του. Γιατί, αν α πατέρας του ήταν θαλασσινος, κανένας δεν μπορεί να μας βεβαιώσει πως το ταλέντο του δε θ' αποχτούσε διαφορετικό χαραχτήρα.

Τελειώνει το δημοτικό σκολειό, μα οι γονείς του δεν αποφασίζουν να τον στείλουν στο σχολαρχείο. Τέσσερα ολάκερα χρόνια περιπλανιέται στο νησί του. Ίσως ο πατέρας του να διστάζει, να τον στείλει για να συνεχίσει τις σπουδές του και τον προορίζει γιά παπά. Έτσι δίνεται ευκαιρία στο μικρό Αλένξανδρο να συνοδεύει τον πατέρα του στα βαφτίσια, στους γάμους και στις αγρυπνίες που γινόταν στα ξοκλήσια. Αυτή η μικρή ανάπαυλα από τις σχολικές σπουδές και η επαφή με την ξένοιαστη ζωή, πλουτίζει την πείρα του μελλοντικού μας πεζογράφου. Αλλά ολα αυτά δε σημαίνουν πως ο Παπαδιαμάντης θ' αφήσει τη μόρφωση του στάσιμη. Μόνος του διαβάζει τόσο πολύ πσυ αναγκάζεται ο πατέρας του να τον μαλλώσει, όπως γράφει ο ξάδερφος του Γ. Ρήγας («Γράμματα» Παπαδιαμάντη σ. 222). Και μπροστά στη φανερή κι επίμονη κλίση του προς τα γράμματα ο πατέρας του τον στέλνει στη Σκόπελο κι αργότερα τον βάζει στο Γυμνάσιο της Χαλκίδας. Τελειώσε τη δεύτερη τάξη του Γυμνάσιου και σταμάτησε τις σπουδές του και πάλι: «Ένεκα της δυσχερείας των οικονομικών της οικογενείας του.» (Ρήγας).

Δυό συναισθήματα είναι κυρίαρχα σ' όλη την παιδική του ηλικία. Το θρησκευτικό και η ιδέα να γίνει συγγραφέας. Καλά το πρώτο μπορούμε να πούμε πως αναπτύχθηκε με τη συχνή επαφή και επίδραση από το επάγγελμα του πατέρα του. Το δεύτερο, όμως, πως να εξηγηθεί; Αυτό είναι δύσκολο και παραμένει ανεξήγητο, όπως και για άλλα ονομαστά ταλέντα της λογοτεχνίας μας (Κρυστάλλης, Βυζηνός). Υπάρχει μιά ομολογία δική του, όταν ήταν μικρός είχε πει στη μητέρα του: «Εγώ γεννήθηκα να διαβάζω και να γράφω».

Η εφηβική ηλικία είναι η πιό επικίνδυνη για ένα νέο με το χαραχτήρα και την ιδιοσυγκρασία του Παπαδιαμάντη. Ο κόσμος της ψυχής του για μια στιγμή ξεσπάει. Ο Άθωνας με τη μυστηριακή ιστορία του—πόσοι θρύλοι δεν είχαν φτάσει στ' αφτια του; — τον κυριέβει. Για να πάρει ένας νέος την απόφαση να καλογερέψει και να ζήσει μακρυά άπ' τον κόσμο, αυτό δείχνει πως η κοσμική ζωή δεν τον ενθουσιάζει. Αυτή η ροπή προς τη μόνωση είναι ένα φαινόμενο συνηθισμέννο στην εφηβική ηλικία, που ο κάθε νέος μπροστά στίς δυσκολίες που παρουσιάζει η προοπτική της ζωής— τραβάει στην απομόνωση. Για το παραστράτημα αυτό, βέβαια, πάντα υπεύθυνη είνε η κοινωνία που αποδιώχνει τη νεότητα, με τους φραγμούς και τις δυσκολίες.

Αλλά ο δυνατός εσωτερικός κόσμος του Παπαδιαμάντη δε βρήκε την ποθητή διέξοδο στην καλογερική ζωή. Η εξαμηνη παραμονή του στο Αγιονόρος του διαλύει τις αυταπάτες και γυρίζει πίσω στο νησί του, προς τη χαρωπή ζεστασιά της ζωής. Ξαναμπαίνει στη ζωή και χαίρεται τους ανθρώπους με τα πάθη και τις αρετές τους. Η υποκρισία και το δεσμευτικό περιβάλλον του Άθωνα δεν είναι για τη λεύτερη κι αγαναχτισμένη ιδιορρυθμία του Παπαδιαμάντη.

III

Ο ΠΑΤΕΡΑΣ του αντιμετωπίζει το πρόβλημα για την ταχτοποίηση του κι αποφασίζει να συνεχίσει τις σπουδές του. Τον στέλνει στη Χαλκίδα για τελειώσει το γυμνάσιο. Εκεί ο ζωηρός του χαραχτήρας—ποιός ξέρει τι σχολαστικο καθηγητή θα είχε μπροστά του —γίνεται αφορμή να μαλλώσει με τον καθηγητή του. Αργότερα μέσα σε τρείς γραμμές θ' αποκαλύψει τις αιτίες του επεισοδίου: «Ένεκα τινός λογομαγίας τινός πρός ένα των καθηγητών, όστις του εφαίνετο πλέον του δέοντος αγράμματος». («Νοσταλγός» σ. 3) Την τελευταία τάξη του γυμνασίου την τελείωσε στην Αθήνα.

ΤΟΤΕ αρχίζουν οι νέες περιπέτειες στο πανεπιστήμιο. Στήν αρχή αντιμετωπίζει το πρόβλημα σε ποιά σχολή θα γραφτεί. Θεολογία ή φιλολογία; Επιτέλους αποφασίζει να γραφτεί στη δεύτερη και για να την εγκαταλείψει κι αυτήν αργότερα οριστικά. Όπως είταν φυσικό, ο οργασμός που έκρυβε η νηφάλια και ταπεινή μορφή του δε βρήκε καμιά ικανοποίηση στις φιλολογικές σπουδές. Νέος αυτός, γεματος τολμηρά όνειρα βρέθηκε σ' ένα πνευματικό περιγυρο ολότελα αντιπαθητικό, Να πως αργότερα θα περιγράψει την πανεπιστημιακή ζωή: «Οι ακροαταί του συμπεριλαμβανομένων τριών καλογήρων, δύο γερόντων με γιαλιά και 5—6 ισοβίων φοιτητών, οι οποίοι ποτέ δεν έλειψαν, δεν υπερέβησαν ποτέ τους δέκα ή δώδεκα».

Αλλά δεν είναι μόνο η ανεπάρκεια της πανεπιστημιακής ζωής που τρν απογοητεύει, αρχίζουν κι οι οικονομικές δυσχέρειες, στη ζωή του. Από τη μιά μεριά ανικανοποίητος από την επιστήμη ποκ διάλεξε και από την άλλη αναγκασμένος να βρει τα οικονομικά μέσα για τη συντήρηση που μπαίνει στη δημοσιογραφία. Μόνος του με επιμονή καταπληχτική και υπερκινώντας όλες τις δυσκολίες, μαθαίνει τρείς ξένες γλώσσες· «Είχα δε εκμελετήσει κατ' ιδίαν, ό,τι εκ των ξένων γλωσσών είχα μάθει, χάριν φιλολογικής απολαυσεως, είτα εξ ανάγκης και πρός βιοπορισμόν». (Γράμμα στην Αμέρικα».).

Πολύ γρήγορα η ζωή του συντάχτη και μεταφραστή του φέρνει απογοήτευση. Ο ψυχικός του κόσμος δέχεται κι εκεί ένα σωρό ταπεινώσεις. Μας άφησε πολλά ντοκουμέντα από τις ταπεινώσεις. και τους εξευτελισμούς που δοκίμασε στή ζωή του ως συντάχτης. Να ένα· «Κατ' εκείνην την ημέραν συνέβη να είμαι πλούσιος διότι είχα κατορθώσει μετά πέντε εκλιπαρήσεις και μετά τέσσερας αποπομπάς να λάβω δέκα πέντε δραχμάς, απέναντι ογδοήκοντα οφειλομένων μοι δι' αμοιβήν φιλολογικής εργασίας πέντε εβδομάδων» («Πατέρα στο σπίτι»). Αλλού πάλι μας το λέει ο ίδιος καθαρά το δράμα του· «Επέστρεφα εις το κελλίον μου κι εκοιμόμην. Όταν δε έβρεχε ήμουν πολύ στεγνός εις την φωλεάν μου. Έκαμνε μεγάλας και συχνάς βροχάς. Επί δύο και τρία έτη εζάρωνα κι εμαζευόμην εκεί» (Αυτοβιογραφικαί σελίδες).

Ο Παπαδιαμάντης παρεξηγήθηκε από πολλούς και του φόρτωσαν πολλά ελαττώματα και μάλιστα ο Βαλέτας, αυτο το καταπληχτικό· πως έπαιρνε μισθό 300, —500 και 600 δραχμές το μήνα, κείνα τα χρόνια, μισθό που δεν τον είχε ούτε ο πρωθυπουργός. Να ακριβώς τα λόγια του ίδιου του Βαλέτα· «Φτωχός, λοιπόν δεν ήταν, είχε τα μέσα να ντυθεί, να καλοπεράσει και να του μείνουν και περισσεύματα. Τι του έκανε λοιπόν να ζεί σ' αυτά τα χάλια; Πρώτα-πρώτα η πτωχαλοζωνεία του, οπως μας λέει ο ίδιος. Έπειτα η αδιαφορία κι η αναμελιά του. Και τρίτο ο ασκητισμός του». Τέτοιες κρίσεις για τη νοοτροπία του Παπαδιαμάντη είναι ολότελα αυθαίρετες και κακόβουλες. Ώστε ήταν πλούσιος ο Π., —αφού είχε τέτοιο ηγεμονικό μισθό (!)— κι η φτώχεια του κι η δυστυχία του είναι αποτέλεσμα της ατομικής του νοοτροπίας, άρα έχει υποκειμενικά αίτια κι όχι αντικειμενικά. Μη χειρότερα! Δυστυχισμένε Παπαδιαμάντη όλη η φτώχια σου ήταν αποτέλεσμα του ασκητισμού σου και της πτωχαλαζονίας σου! Για να δούμε τι λέει ο ίδιος· «Ο μεγάλος καημός μου είναι που δεν παίρνω λεφτά, 350 δρ. σε 4 1)2» (1905). Αυτά τα λίγα λόγια του Παπαδιαμάντη ξεκαρίζουν το πως αντιμετώπιζε το πρόβλημα της ζωής του. Ο Βλαχογιάννης μας λέει τη μαρτυρία· «Άμα λοιπόν τύχαινε να του κοπεί η δουλειά κι άρχιζε της πείνας η σκληρή περίοδο, του Παπαδιαμάντη ο νους κι η καρδιά του πετούσανε στη Σκίαθο. Ο χαραχτήρας του ο χαλυβένιος λυγιζόταν, έτοιμος να σπάσει. Η Αθήνα μαύρη του φαινότανε. Αυτός ο τόσο κλειδωμένος με τον εαυτό του έφτανε να κλαίει από φόβο μην πεθάνει και δεν αξιωθεί να γυρίσει στο νησί του». («Πολιτεία» 1925).

(Συνεχίζεται)

ΜΥΣΤΙΚΟΣ ΤΥΠΟΣ

Σ' ώρα που με δοξάρι φιλντισένιο
δοκίμαζα των ιάμβων τη σα'ι'τιά
κ' ένιωθα ν' αναδεύει λουλουδένιο
κέφι στο πούσι που άπλων' η σκλαβιά,
πλάι μες στη λέσχη τους, μεθοκοπούσαν
τα χτήνη με τις μπότες και κλωτσούσαν.

Ξάφνου σα μιά φτερούγα κρούει την πόρτα
Ανοίγω. Και μ' ολόφλογη ματιά,
με τα μαλλιά απ τον άνεμον ολόρτα,
γεμάτο πίστη, θέληση, φωτιά,
το παιδί απ' το ποδήλατο πηδάει
κ' ελπίδα, τόλμη, λεβεντιά σκορπάει.

«Τον τύπο. Να μου δώσετε τον τύπο»
«Φίλε μου, θαν τον έχεις στη στιγμή».
Βγήκα στον ανοιξιάτικο τον κήπο,
τράβηξα, με προφύλαξη, γραμμή,
μες από τις βραγιές τις φυτεμένες,
στις αγκινάρες, που ήταν φουντωμένες.

Οι συνωμότρες, που φυλλομανούσαν
αδιάφορες, αθώες περιστερές,
κρυμμένο στοργικά, πιστά κρατούσαν
το δέμα στις πλατειές τους φυλλώσιές
Τα χέρια μες στα φύλλα τους βουτάω,
τ' αρπάζω, τρέχω μέσα, του το πάω.

Γοργά, μπρος στο παιδί, μεμιάς ανοίγω
«Ελλάδα», «Ρίζο», «Απελευθερωτή»
κι απέ με προσοχή ξανατυλίγω
το στράτσο και το βρώμικο χαρτί.
Δεν άργησεν εκείνο ναν τα πάρει.
Τα ρίχνει στο τσουβάλι με το στάρι.

Κάτ' απ' τη σέλλα το σακκί του δένει.
Κ' έτσι θα' φύγει ο τύπος ο κρυφός
και, μες στην αγωνία, που όλα τα ψένει,
θα σκορπιστούν χαρές, ελπίδες, φως!
Πήδησε στο ποδήλατο τ' αγόρι
και πήρε δρόμο πέρα στ' ανηφόρι

Με τσούζανε τα μάτια δακρυσμένα,
σαν είδα που χανόντανε μακριά
ποδήλατο και νιάτα ολανθισμένα,
μ' ευθύνες φορτωμένα—τι βαρειά!—
κι ανάμεσα στα στάχια, που κουνιόνταν,
και μπρος στους Γερμανούς, που γυμναζόνταν.

Σα χάθηκε και δεν τον έβλεπα άλλο,
τάχα τον πήρε σύγνεφο λαμπρό,
που φάνηκε σαν ένα φως μεγάλο
και ρόδα μάδησε στον ουρανό;
Και σα να βγήκαν μύρια ουράνια τόξα,
που γιόμισαν το θόλο φως και δόξα!

Δεν παει στον ουρανό. Πάει νά σκορπίσει
τις θλίψες και να ρίξει τις δροσιές.
Πάει με τις νέες τις νίκες να φωτίσει
και να γλυκάνει αμέτρητες πληγές.
Θυσιάζεται με μόνες του φροντίδες
ν' ατσαλώσει καρδιές, να δώσει ελπίδες.

ΦΩΤΟΣ ΓΙΟΦΥΛΛΗΣ

ΤΣΑΡΛΙ ΤΣΑΠΛΙΝ

ΑΦΟΥ ΕΙΔΑΜΕ ΚΙ ΕΜΕΙΣ ΤΟ "ΔΙΚΤΑΤΟΡΑ„

Ποίημα του ΓΙΩΡΓΟΥ ΚΟΤΖΙΟΥΛΑ

.Ενας απλός φαντάρος,
ένα οβραιάκι με λαγού καρδιά,
που σαν αστάχι δίχως βάρος,
γλύτωσε απ' του πολέμου τη σοδιά,
με σαλεμένα τα συλλογικά του
καθώς τον είχαν κάμει μπαίγνιο του Θανάτου,
ξαναγυρνάει στη φτωχογειτονιά,
στο μαγαζάκι, μόνο-του έχος στο ντουνιά.
Κι εκεί,
μ' ελπίδα μυστική,
γεμάτος κέφι που του εχαμογέλα,
πλύστρα ορφανή, της γειτονιάς-του μιά κοπέλα,
με σύνεργα μπαρμπέρη,
χωρίς να καλοξέρει,
μάθαινε απάνω σε άλλων το κεφάλι,
τίμιο ψωμί πασκίζοντας να βγάλει.
Μα τί μπουρίνι ήταν εκειό,
πού άρπαξε κάθε κατοικιό,
τη χαμογέλα του φτωχοζωίτη
και του Ισραήλ ολάκερο το σπίτι !
Γ κ ε ̀ τ ο !
Για ξαναπέτο
καλά να μάθεις
τί μέλλεται να πάθεις,
κι εσύ κι εγώ κι αυτοί,
που δέ μας ίδρωνε τ' αυτί
γιά Κίνες, Ισπανίες
και για πολιτικές δολοφονίες,
μείς νάμαστε καλά
κι η σφαίρα να κυλά,
με γειά του μακελάρη
κι όποιον ο χάρος πάρει.

Μα νά
που μές στα σκοτεινά
λύκοι ξεχύνονται μ' ανθρώπινη μουσούδα
και τη φυλή του Ιούδα
που γεννοβόλησε ακριβούς Χάινε κι Α'ι'νστάιν και
τη μακελεύουν και την διαγουμάν [Μαν
τα χτήνη τα οπλισμένα,
των άφεγγων δρυμών η γέννα,
που με τα κράνη, τους ζωστήρες
δέρνουν τις θύρες
και με τις προγκιασμένες μπότες
χτυπάν τους πατριώτες
κι ω, τρισαλιά,
σέρνουν απ' τα μαλλιά
γερόντους και νοικοκυράδες.
οι χαμαλόκορμοι ψευτοπαληκαράδες
Και ξεκληρίζονται οι αθώοι
και βγαίνει μοιρολόι
απ' την πικρήν ορφάνια
που καραβάνια
τραβάει όθε όθε να γλυτώσει
στη χαλασιά την τόση,
κατηφοράει λαός προς την Αυστρία,
που ίσως εκεί να μην τους φτάσουν τα θηρία
κι ίσως εκεί,
σε μιά γωνιά ειδυλλιακή,
του γέρου αμπελουργού αξιωθούν ποτέ τα χείλη,
καρπό τουιδρώτα,να γευτούνγλυκορωγο σταφύλι

Ποιός είναι ταχα
κείνος που λύσσα τον αδράζει ανθρωπομάχα
και δίνει προσταγή
να λείψουν πλάσματα απ' τη γή;
Δέστε: ένας παλιοκερεστές,
ένας ζεβζέκης άγνωστος ως χτές,
που βάνοντας

και τα ποδήματα και το πηλίκιο παρασταίνει
τον άρχοντα της πλάσης
— και δέ σ' αφίνουν ούτε να γελάσεις.
Γύρω του στέκουν σούζα,
σαν τους στρατιώτες αμ' ακούν την καραμούζα.
με μπιχλιμπίδια και λιλιά
πλάκα απο το πηγούνι ως την κοιλιά,
πρόστυχες φάτσες (τέτιους οι δικτάτορες
διαλέγουν συμβουλάτορες),
δούλοι έτοιμοι για το κακό
μόλις τους γνέψει «μπρός !» τ' Αφεντικό.
Νά πόρχεται κι εκείνος
ο Νεοκαίσαρας ο θεατρίνος,
που στο κεφάλι το ξερό
κόλλησε κόκορα φτερό,
κι ίδιος μ' εκειόν στη γνώση
ψάχνει στο χάρτη νάβρει χώρες να σκλαβώσει,
Μιλώντας, οι τρελλοί, για Θεία Πρόνοια
τοιμάζουνε κανόνια,
κόβουν του εργάτη το ψωμί
για να γενούν καλύτερα οι ανθρωποσκοτωμοί.
Θέ μου, αν δέ βάλεις χέρι,
ποιός ξέρει...

Μικρέ Σαρλό,
π' όλο με κάνεις να γελώ,
τώρα που σ' ανεβάσανε στο βήμα,
πετώντας απο πάνω-σου της έπαρσης το ντύμα,
ρήτορας έ με το στανιό,
τί θα σου κόψει τάχα το νιονιό
να ειπείς σε μας που πρωτακούμε τη φωνή-σου;
Κάτσε πρωτύτερα και καλοσυλλογίσου.
Στην αρχή
μιλάς σιγά, χωρίς ψυχή,
σαν ένας π' ούτε ανανοήθη
τί λαχταρούν τα πλήθη.
Μα όσο προχωρείς
ξέθαρρος, θα βρείς
λόγια αγάπης, λόγια ειρήνης
τις ανήσυχες καρδιές-μας ν' απαλύνεις.
Και θα βρείς ακόμα έναν καινούργιο τόνο,
που σ' εσέ ταιριάζει μόνο,
για να πέσει σαν το καμουτσίκι
στον αρχιφονιά σαν του έρθει η δίκη.
Βογγάει η σάλα, τρέμει:
«Φτάνουν οι πολέμοι!
» Για ποιόν πολεμάτε, φαντάροι;
» Δέν έχει η γής μας και πλούτη και χάρη;
» Τί σας φταίν οι Οβραίοι;
» Κι ο Αράπης τί μας φταίει;
» Υπερασπίστε τη Δημοκρατία!
» Και μην ακολουθάτε τον εγκληματία!»
Τέτια βροντοφώναξε ο Σαρλό,
που μας έκανε ως τώρα το λωλό,
π' ορθώθηκε άοπλος Προφήτης
στη Βία και στην ισχύ-της
βαρώντας καταπάνου
στο κάστρο του τυράννου.

Τρανέ μας φίλε,
συμπάθα-μας και στείλε,
της φτώχιας ο παρήγορος καιτων δυναστεμένων,
τώρα που μας ζουλάει φτέρνα δικών και ξένων,
στείλε απ' το Πνεύμα-σου, που το είδα
— μονάχα εγώ; —να σελαγεί,
μιά αχτίδα και σ' αυτήν τη γή,
στη νυχτωμένη-μας Πατρίδα !

ΤΟ ΔΑΣΟΣ

Διήγημα του Ν. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ

Τ ΙΣ ΝΥΧΤΕΣ τα δέντρα του δάσου κατηφορίζουν την πλαγιά και περπατάνε στα στενορύμιά του χωριού. Παραφυλάνε πίσω απ' τα νυχτωμένα παράθυρα και ξεμυτίζουν πάνω απ' τους φράχτες. Νοιώθεις την πράσινη παρουσία-τους πίσω απ' τους μαντρότοιχους.

— Το δάσος κουβαλήθηκε στο χωριό, λένε οι γριούλες και σταυροκοπιούνται. Ο Θεός να δώσει μην πάρουν είδηση οι Γερμανοί.

Τα κλαδιά-τους είναι φορτωμένα τραγούδια και βουνίσιο αγέρα. Έχουν μιάν αψηφισια που σε γεμίζει ελπίδα. Είν' ένα βούισμα που καλεί και που μιλεί βαθειά. Κάτι σαν το βούισμα και τη μιλιά της θάλασσας. Το πρωί τα παλλικάρια μετριούνται και βρίσκονται λειψά. Το σιγολένε οι άνθρωποι στ' αυτί και παίρνουνε κουράγιο.

Ο παπούς ρίχνει μιά δεματιά ξερόκλαδα στο τζάκι, ανάβει την πίπα του και λέει.

— Τους τράβηξε το δάσος. Τόδα χτές που κατέβηκε. Δρασκέλισε τους φράχτες και φύσηξε μες απ'τις κλειδαρότρυπες. Έχει ένα φύσημα που σ' αντρειώνει.

— Έφυγε κι ο Σταυρής, λέει ο αδερφός, Δεκαπέντε χρονώ αγόρι.

— Όλους θα μας τραβήξει το δάσος, κάνει ο παπούς. Έχ, και νάμουνα πιό νιός.

Η μητέρα δε μιλάει καθόλου. Μόνο π' αναστενάζει. Κάνει προσευχές να μπεί ένα τέλος στο κακό του πολέμου. Μα χωρίς να σκοτώνουνται οι άνθρωποι. Ο παπούς την κοιτάζει περιπαιχτικά κάτω απο τα παχυά-τους φρύδια. Τότε κι εκείνη σηκώνεται και ψάχνει ένα ένα τα κυδώνια που κρέμονται με σπάγκο απ' το ταβάνι. Αν βρεί κανένα σάπιο, το κόβει και το φέρνει για φάγωμα. Αλλιώς κάθεται συλλογισμένη και κοιτάζει τα χέρια-της χωρίς να ξέρει με τί να τα γεμίσει.

Μιά αυγή οι Γερμανοί τρυπώσανε στο δάσος κι αρχίσανε να το χτυπάνε. Δυό μέρες κράτησε το κακό κι ο σαματάς. Με το σκάσιμο του ήλιου άρχιζε και με το γέρμα έσβηνε σαν απόμακρος αχός. Ο παπούς όσο άκουγε τις ντουφεκιές δέν του κολλούσε ύπνος. Προς το βράδι ήρθε ο πατέρας του Σταυρή.

— Ο Σταυρούλης-του, λέει, πήρε μέρος σε μάχη. Σκότωσε δυό Γερμανούς, λέει. Δυό κοτζάμ Γερμανούς.

Ήτανε πολύ χαρούμενος και στα μάτια-του έτρεμαν δάκρυα.

— Και ξέρετε τί μου μήνυσε ο μπερμπάντης; Άρχισαν λέει να του φυτρώνουνε τα πρώτα γένεια! Ο μπερμπάντης-μου!

Μ ΙΑ ΝΥΧΤΑ το δάσος μαζεύτηκε στην αυλή του σπιτιού-μας. Κατέβηκε να πάρει το μεγάλο αδερφό και πάλι θα γύριζε στ'απάτητα λημέρια-του. Η μητέρα αναστέναξε κι ύστερα βάλθηκε να ετοιμάζει το ταγάρι γεμάτη σιωπή κι εγκαρτέρηση. Κείνο το βράδι είδαμε πως ο αδερφός είχε αντρωθεί πια κι έπρεπε να σκύψει για να διοβεί την πόρτα.

Ο παπούς έσκαβε κάτω στο υπόγειο και γέμιζε τις καρδιές ταραχή. Ανέβηκε βιαστικά φέρνοντας τη μυρουδιά μούχλας και νιόσκαφτου λάκκου. Έσκαψε, λέει, να βρεί το ντουφέκι, μα το ντουφέκι έλειπε.

Στα μάτια του αδερφού είχε μαζευτεί μεγάλη λύπη.

— Έλειπε;

Η μητέρα αμίλητη ετοίμαζε το ταγάρι. Δυό παξιμάδια, δυό κυδώνια και την ευκή-της. Έξω απο το τζάμι πέρασε η σκιά ενός πεύκου. Ο αδερφός έσιαξε το σκουφί-του έτοιμος να φύγει με λύπη στα εφηβικά του μάτια. Κάτι μας παίδευε και μας πονούσε.

Και τότε μίλησε η μητέρα.

— Ξεχανιάρης που έγινε ο παπούς τώρα τελευταία. Στο σταύλο τόθαψε το ντουφέκι και ψάχνει στο υπόγειο να το βρεί.

Τα χέρια της μητέρας ήτανε μούσκεμα απο το δάκρυ. Το δειλινό την εύρισκε καθισμένη στην κορνίζα του παραθυριού να κοιτά πέρα προς το δάσος που, ως έπεφτε το βράδι, έπαιρνε κάτι θαμπό σαν πράσινη ομίχλη.

Ε ΡΧΕΤΑΙ απο καιρό σε καιρό φέρνοντας μιά μυρουδιά πεύκου που μπαίνει μέσα-μας και μας ψυχώνει. Λές ένα δάσος ανασαίνει τότε και θρασομανά στη χαμηλοτάβανη κάμαρα-μας. Ψηλός, γεροδεμένος, θαρείς και θα σηκώσει τη σκεπή στο φουντωτό κεφάλι-του. Βγάζει το κοντογούνι-του και το τινάζει απο το χιόνι. Κρύες ψιχάλες δροσίζουν τα κουρασμένα πρόσωπα.

Η μητέρα κατεβάζει το κουρτινάκι να μή φαίνεται χαραμάδα φως. Κάθεται παράμερα σιωπηλή και παραγνωρισμένη κι είναι στα χέρια-της ένα σκίρτημα και μιά λαχτάρα κάθε που θ' ακουστεί βιαστικό περπάτημα νύχτιου διαβάτη.

Τα μάτια τ' αδερφού τάχει βαθύνει η έννοια κι η αγρύπνια.

— Τα μάτια-σου τάσκαψε η αγρύπνια. λέει η μητέρα. Ο ύπνος τα παιδεύει.

— Τα μάτια-μου, λέει ο Αλέξης, τα βάθυνε η σκιά των δέντρων.

Αυτό είναι. Τα χέρια της μητέρας έχουνε σηκωθεί σα σε δέηση.

— Νάμπαινε ένα τέλος στο κακό τούτο!

Ο αδερφός χαμογελάει και κάτι λαμπυρίζει στα ισκιωμένα μάτια-του.

— Το Στάλιγκραντ, λέει, βαστάει πάντα. Έχουνε ράδιο κι ακούνε Μόσχα. Ένα μονάχα να παρακαλάμε. Μήν πέσει το Στάλιγκραντ.

Κάποτε η μητέρα ρώτησε.

— Και τ' είναι το Στάλινγκραντ;

Ο παπούς που κείνη την ώρα άπλωνε να πάρει ένα κούτσουρο την κοίταξε περιπαιχτικά, ύστερα κάτι σκέφτηκε, σοβάρεψε με μιάς.

— Το Στάλινγκραντ, λέει, είναι σαν την καρδιά-μας. Όσο χτυπά η καρδιά, πάντα η ζωή θ' ανασαίνει.

Τραβάει μιά ρουφηξιά στο τσιμπούκι-του και μένει ώρα να κοιτά νοσταλγικά τον αδερφό κι είναι σα ν' αγναντεύει απο μαυριά μιά ζωή γόνιμη σ' αντρειωσύνη και σε παλικαριά. Μιά ζωή που τη σαλέψανε άγριες πεθυμιές και τη δείρανε τα πάθη. Ο καπνός κι οι θύμησες τυλίγουν το χιονισμένο κεφάλι. Τα μάτια-του είναι γλυκά και πράα κι έχουνε χάσει το περιπαιχτικό-τους αναγέλασμα.

Όταν σηκώνεται ο αδερφός να φύγει και δρασκελίσει το κατώφλι, ακούγεται το βουητό του δάσου που τον πηγαίνει συνοδειά. Είναι ένα βουητό που φυσάει μιά κι όλα τα ξαραχνιάζει. Θαρείς πέρασαν φτερωτά άλογα σε καλντερίμι και τώρα ανηφορίζουν την πλαγιά. Απ τον πολύ το σάλαγο στενάζουν τα λιθάρια.

Κάτι σα φύσημα φιδιού σφύριξε μές στη νύχτα. Αριά και πού πέφτουνε ντουφεκιές.

— Οι Γερμανοί, λέει ο παπούς, βάλαν φωτιά στο δάσος.

Μύριζε ρετσίνι και μιά ζεστή ανάσα χτύπησε τα μέτωπα. Απ' την πλαγιά ακούγεται το αγκομαχητό του δάσου. Λες και πιλατεύουνε εφτάψυχο ζό που το πνίγει η αγκούσα και το δαμάζει ο πόνος. Απ' τη μοτιά φύσηξε δυνατός αγέρας, ξεδίπλωσε τις φωτιές, τις σήκωσε ψηλά και τις ανέμισε φλόγινα πανιά. Το δάσος πάει αρμενίζοντας με τα δικά-του τα πανιά. Κι είναι ένα τρικύμισμα κι ένα βουητό απο θάλασσα που σπάει σε κουφωμένα βράχια. Η γή παίρνει το θρήνο των δέντρων και αυτός στενάζει στις καρδιές των ανθρώπων.

Ο παπούς κάθεται διπλωμένος στο πεζούλι της καγκελόπορτας. Έτσι που τον φωτίζουν τ' αναδιπλώματα της φωτιάς, το πρόσωπο-του φαίνεται που το τυραγνεί ο πόνος.

Περνάει κι ο πατέρας του Σταυρή.

— Κακό που γίνεται, λέει και δείχνει κατά το δάσος. Τέτοια φωτιά δέν ματαείδανε τα μάτια-του. Θυμάται το Σταυρούλη-του κι αναστεναζει.

— Δέ θα το σκώσει η γής τ' ανόμημα τούτο, λέει ο παπούς. Το δάσος είναι αιώνιο πράμα μαθές. Ο άνθρωπος έρχεται, φεύγει. Το δάσος μένει. Δέν πρέπει να σκοτώνει το αιώνιο και το παντοτινο.

Σηκώνει τα μάτια-του στον ουρανό πούχει στενέψει πάνω απ' τις στέγες των σπιτιών σαν πυρωμένο καπάκι. Κι ύστερα με συλλοή.

— Το καλοκαίρι, λέει, ο κάμπος θα διψάσει χωρίς το δάσος.

Ο ΑΔΕΡΦΟΣ δε ματαήρθε.

— Κάηκε σαν το χλωρό κλωνί στο δάσος, μοιρολογά η μητέρα.

Το πρωί τα παλικαρια του χωριού μετριούνται και βρίσκουνται πάντα λειψά, Ο παπούς μαθαίνει τα μαντάτα. χαμογελάει, χτυπάει το τσιμπούκι-του και λέει.

— Το δάσος τόχουμε μέσα-μας! Αυτό είναι.

ΣΧΟΛΙΑ ΚΑΙ ΓΝΩΜΕΣ

ΕΝΑΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΣ ἀνθρωπος, ο ΓΑΝΝΗΣ ΖΕΒΓΟΣ ἐπεσε δολοφονημένος. Εἶναι ἑνα γεγονός που συγκλονίζει κάθε ἐλεύθερη ψυχή. Γιατί ο Ζέβγος εἶταν ἑνας διανοούμενος με φωτεινή καί ξεκαθαρισμένη αντίληψη ἐγραφε τή γλώσσα του λαού με διαύγεια καταπληκτική καί πρόσφερε τίς πνευματικές του ικανότητες γιά να δημιουργεί και στη χώρα μας μιά αναγέννηση. Η Δίτομη Νεοελληνική Ιστορία, τα ἄρθρα του παλιά και νέα εἶναι μιά σημαντική κληρονομιά που ἄφησε στο ἔθνος.

Ο ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΣ δείχτης του κ. Πέτρου Χάρη, ξύπνησε κάπως αργά. Σημειώνει τις νέες τάσεις της λογοτεχνίας μας κι αντί με αντικειμενικό κριτήριο να τις εξηγήσει και τις τοποθετήσει, προσπαθεί να δικαιολογήσει την ἄρνηση του με το παλιομένο δόγμα «η τέχνη για την τέχνη». Το αρνηθεί η τέχνη ἑνα από τα συγκλοειστικότερα γεγονότα της εποχής μας εἶναι αληθινή αυτοκτονία. Φαντασθείτε τό Σολωμό να μην εἶχε συγκινηθεί από το Μεσολόγγι και γενικά από από τον αγώνα γιά τη λευτεριά του ἔθνους μας, τι θά εἶχε σήμερα ο ποιητής; Κι' ὁμως ο Χάρης θέλει τόν ποιητή «ἄχρουν, ἄοσμον» κλπ. ἔτσι εξυπηρετεί ἑνα σκοπό. δηλαδή μπαίνει φρένο γιά μιά ζωντανή, προοδευτικής ανάπτυξη της πνευματικής μας ζωής που εἶναι ζωτική ανάγκη, μα δε συμφέρει σε μερικούς. Ο δείχτης ενός κριτικού ὑστερα από τον πρώτο πόλεμο θα σημείωνε μόνο το ὀνομα του Βάρναλη. Ο δεύτερος πόλεμος ἐφερε ὁλα τα ονόματα που αραδιάζει ο Χάρης, δηλαδή το λογοτεχνικό μας κόσμο, εἶναι κι' αὐτό κάτι.

Η ΕΚ ΓΕΝΕΤΗΣ γερασμένη Ακαδημία μας ἐκαμε πάλι το θάμα της με την απονομή του Αριστείου. Αυτα τα δύστροπα γερόντια, που ἄφησαν αβράβευτο ἑναν Βλαχογιάννη, και τόσους ἄλλους πραγματικούς αριστείς των γραμμάτων μας, ανακάλυψαν τώρα τους ἄξιους απονομής. Κι ἐδωσαν το βραβείο σε δυο ανθρώπους που εἶναι αμφίβολο αν τίμησαν τα νεοελληνικά γράμματα, συνδέονται ὁμως στενά με την επαισχυντη δικτατορία. Ο ἑνας εξασφάλισε τότε ως «ιστορικός» τη θέση διευθυντή της Εθν. Βιβλιοθήκης και ο ἄλλος ἐγραψε τον αξέχαστο ὑμνο της 4ης Αυγούστου. Κι ὑστερα υπάρχουν μερικοί που απορούν γιατί η Ακαδημία μας ἐπεσε σε τόση ανυποληψία.

ΤΙ ΓΙΝΕΤΑΙ με τα περίφημα παπούτσια της Εταιρίας Λογοτεχνών; Πέρασε απάνω από μήνας που οι ενδιαφερόμενοι δώσαν το αντίτιμο και ακόμα δεν εἶδαν στα μάτια τους. Πληροφορούμαστε πως το ζήτημα σκόνταψε στο Υπουργείο Οικονομικών. Να πρόκειται ἄραγε γιά καμιά γραφειοκρατική καρκινοβασία ή μήπως ἐβαλαν κι εδώ την ουρά τους οι... ἄσπονδοι φίλοι; Πάντως το φαινόμενο δείχνει πως αντιλαμβάνεται το κράτος τις υποχρεώσεις του απέναντι των λογοτεχνών. Οὐτε λίγο οὐτε πολύ πάει να τούς αφήσει ξιπόλυτους!

ΤΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ τέταρτο στό ραδιοφωνικό σταθμό πολύ ακριβά το πληρώνει το κράτος: 400.000 αμοιβή γιά μιά ὡρα εργασία το μήνα εἶναι κάτι πού οὐτε μπορούσε να το φαντασθεί ο πτωχολαζών καί τίμιος Παπαδιαμάντης, ο Κρυστάλης που πέθανε φυματικός, μα αυτοί ἠταν νεχνίτες τίμιοι κι' αγνοί—Ενώ ο εκφωνητής δεν νιάζεται καθόλου πώς θα τόν κρίνουν.

Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ «Αγγλοελληνική Επιθεώρηση» αφιερώνει δυόμισι εικονογραφημένες σελίδες στο συνάδελφο-της «Κοχλία». Ἐστι, δε «Κοχλίας» νεοφανές κέλυφος — κατασκευή Θεσσαλονίκης—, ὁπου αναγελάζονται επίδοξοι λόγιοι αμφοτέρων των φύλων, το ὁλον οκτώ. Και τί κάνουν; φαντάζεστε, μέσα στις δαιδαλώδεις σελίδες-του; Ἑνας απ' αττούς μάς το λέει. Εμασουλούσε με τους κίτρινους κοπτήρες-του τα νύχια απ' το δεξί-του χέρι...

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

Κ. ΔΑΡΡΙΓΟΥ — ΕΛΛΗΝΑ «Χαράκωμα»

Ο Κ. Δαρρίγος εἶναι (γιά να εκφραστούμε κάπως οξύμωρα) από τους παλιότερους νέους, μ' ἄλλα λόγια σύγχρονος μας, συνοδοιπόρος των γραμμάτων. Πρωτάρχισε εδώ και εἰκοσι χρόνια με σειρές από σονέτα, σε λαϊκά περιοδικά. Η σημερινή συλλογή περιέχει την τελευταία του εργασία, από τον πόλεμο και δώθε, σε μορφή πιο ελεύθερη, ἀν ὀχι πρωτοπορειακή. Τα πιό πολλά—και τα καλύτερα—κομάτια του εἶναι εμπνευσμένα απ' το Αλβανικό μέτωπο και απ' την πολεμική περιπέτεια τσυ ποιητή. Κρατώντας αρκεκά στοιχεία απ' την παράδοση, αλλά προσπαθώντας να πλουτίσει την ἐκφραση και με δικές του τόλμες, μας δίνει λυρικά ὁλη εκείνη την αντάρα και την ανάταση που αποτέλεσε το «ἔπος» της Αλβανίας. Αγκαλιάζει με θέρμη το ιδανικό του πατριωτισμού, μετουσιώνει μέσα του το αίτημα της λευτεριάς, αλλά δεν μπορεί να κλείσει τα μάτια του μπροστά στη φρίκη του πολέμου. Ο ηρωισμός των φαντάρων μας εἶναι ζυμωμένος μ' αἷμα κάι λάσπες. Σ' εκείνο το ανθρωπομακελειό ο ποιητής κοντεύει να χάσει την πίστη του στην ανθρωπιά, στις αγαθές δυνάμεις της ζωής. Αλλά στο τέλος—αφού περάσει κι απ' τη δοκιμασία της Κατοχής, που του αποσπάει ανάλογους τόνους—συμφιλιώνεται με το νόημα της ειρήνης, της ζωής που ζητάει ανανέωση, προσαρμογή. Απ' το βιβλίο τούτο γενικά βγαίνει ἑνας τόνος αρρενωπός, ἐξω από γλυκασμούς και συμβάσεις, που παρά τις κάποιες παραφωνίες του ηχεί πρωτότυπα στην ποίηση μάς.

ο ο

Β. ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΤΗ «Φτωχά τραγούδια»

Ο Β. Μεσολογγίτης, παλιός γνώριμος των γραμμάτων μας ὁπου εἶχε παρουσιαστεί μ' ἑνα αξιόλογο—για τότε—πεζό, απορροφημένος χρόνια απ' το ελαφρό θέατρο, ξανακάνει τώρα κάπως δειλά την εμφάνιση του. Ὁσοι παρομοιάζουν την τέχνη με σαράκι, με τριβέλι που δεν αφήνει τον ἀνθρωπο ἡσυχο, ἐχουν δίκιο. Μα εἶναι σωστό παράλληλα και κάτι ἄλλο· ἀμα παρατήσεις μιά επίδοση σου, σ' αφήνει κι αυτή. Ο Μεσολογγίτης ωστόσο φύλαξε μέσα του την ευαισθησία, που εἶναι το θηλυκό στοιχείο της τέχνης, πέτυχε και τον ἄλλον παράγοντα, τον εκφραστικό, που γονιμοποιεί. Ἐτσι τα σημερινά του τραγούδια, παρ' ὁλο που μοιάζουν σαν καθυστερημένος «μοντερνισμός», ἐχουν αρκετή αβρότητα και κάποιον αέρα κοσμοπολιτισμού. Εδώ κι εκεί ξεπηδούν αυθόρμητα ποιητικές εικόνες. Αλλά και το δράμα του σύγχρονου ανθρώπου δεν αφήνει αδιάφορο το Μεσολογγίτη. Ἐτσι, αν δε μπορούμε νά ειπούμε πώς ἑνας καινούργιος ποιητής, μας δίνει ὁμως την εντύπωση—και την ευχαρίστηση — του ξανακαινουργημένου.

Γ. Κ.

ο ο

ΚΟΥΛΗ ΖΑΜΠΑΘΑ «Καμπή δριαμβων»

Ο Ζαμπαθάς εἶναι ἑνας λογοτέχνης που μ' ἐπιμέλεια κάθε τόσο μας προσφέρνει από ἑνα βιβλίο, μικρό καί κομψό. Η τελευταία του πλακέτα εἶναι εμπνευσμένη από το μεγαλύτερο γεγονός της εποχής μας, το Δεκέμβριο. Τό θέμα εἶναι τέτοιο πού χρειάζεται μεγάλο ταλέντο γιά νά ἀποδοθεί οπως τό απαιτούν καί οι θυσίες ἐκείνων πού τό δημιούργησαν καί θυσιάστηκαν. Ὁμως ο Ζαμπαθάς κάτι προσθέτει. Θα μπορούσε να μη βιαστεί καί ἐργαζόταν πάνω στό θέμα αυτό με περισσότερη επιμονή καί επιμέλεια.

ο ο

ΤΙΛΛΑΣ ΜΠΑΛΗ «Λυγρά Σήματα»

Τα ποιήματα της κ. Τίλλας Μπαλή που εἶναι συγκεντρωμένα στον τόμο αυτό εἶναι πολύ συμπαθητικά, ἐχουν αβρότητα καί ευαισθησία που σπάνια συναντούμε. Βέβαια θα προτιμούσαμε η ποιήτρια να εἶχε περισσότερη επαφή με τή σύγχρονη πραγματικότητα. Ο στίχος της εἶναι ρυθμικός καί πλούσιος σε εικόνες,

Η ἐκδοση του βιβλίου εἶναι καλλιτεχνική καί η εικονογράφηση εἶναι ἐργο του καλλιτέχνη Μιχ. Νικολινάκου.

Σ. Τ.

ο ο

ΣΤΟ ΕΡΧΟΜΕΝΟ θά δημοσιεύσουμε συνεργασία του Λεωνίδα Παυλίδη, Γ. Τρίκκη, Γερ. Αμπάτη, Γ. Δημητριάδη, Κούλη Ζαμπαθά, που από ἐλλειψη χώρου δεν μπήκε στό φύλλο αὐτό.